

Stockholm den 16 februari

Dnr. Ku2021/02071
Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Remissyttrande från Fackförbundet Scen & Film avseende "Från kris till Kraft" (SOU 2021:77)

Inledning

Fackförbundet Scen & Film (härefter Scen & Film) är ett fackförbund för yrkesverksamma inom scen- och filmområdet. Medlemmarna är upphovspersoner, artister, teknisk och administrativ personal inom svensk scenkonst, film, radio, TV och bio. Förbundet organiserar sammanlagt cirka 8 800 medlemmar som arbetar i olika anställningsformer eller som uppdragstagare.

Scen & Film har givits möjligheten att yttra sig över Återstartsutredningens betänkande "Från kris till kraft" (SOU 2021:77). Utredningen har lämnat förslag för att främja kulturens återstart samt förslag för att långsiktigt stärka en hållbar kultursektor. Förbundet lämnar huvudsakligen synpunkter på de förslag som har direkt bäring på förbundets medlemmars villkor, därutöver finns en rad förslag som tar sikte på andra delar av kulturlivet, vilka förbundet har valt att avstå från att kommentera.

Scen & Film är en av medlemsorganisationerna i KLYS och står även bakom yttrandet från dem.

Sammanfattning

Scen & Film konstaterar att utredningen har gjort en noggrann analys av pandemins konsekvenser för kulturlivet. Förbundet delar i stort analysen av hur kultursektorn drabbats av pandemin och att den blottlagt strukturella problem som länge varit kända inom kultursektorn. Kulturens betydelse för människor och samhälle har aldrig varit så tydlig som under pandemin vilket är en viktig utgångspunkt för den fortsatta kulturpolitiken. Utredningen presenterar ett stort antal förslag av vilka Scen & Film valt att kommentera de som har störst betydelse för förbundets medlemmar. Sammantaget kan konstateras att förslagen innebär både akuta stöd för kulturens återstart, mer långsiktiga insatser samt nya åtgärder för kulturpolitikens utveckling och finansiering.

Scen & Film anser att regeringen bör prioritera följande förslag i återstartsutredningen:

- *Ge stöd till konstnärer genom återstartsstipendier*
- *Inför återstarts- och utvecklingsstöd för en starkare kultursektor*
- *Förstärk och bredda scenkonstallianserna*
- *Långsiktiga förstärkningar av stödet till konstnärer, det fria kulturlivet och kultursamverkansmodellen*
- *Stärk trygghetssystemen för verksamma inom kulturområdet*
- *Minska snedrekryteringen i kulturlivet*
- *Förstärk upphovsrätten i samband med genomförande av DSM-direktivet*
- *Genomför ett kraftfullt svenskt produktionsincitament för film och tv*
- *Utveckla en färdplan för filmpolitiken och stärkt finansieringen av svensk film med stöd av AV-direktivet*

Utredningens bedömningar och förslag

Utredningen har gjort en noggrann analys av pandemins konsekvenser för kulturlivet. Scen & Film delar i mångt och mycket analysen, både vad gäller hur kultursektorn drabbats av pandemin och hur pandemin blottlagt strukturella problem som länge varit kända inom kultursektorn. Utredningen tar stöd i tidigare rapporter och utredningar men har också på kort tid gjort ett omfattande arbete med att föra dialog med kulturlivets aktörer vilket är välkommet. Utredningen innehåller flera förslag till åtgärder för att möta problem som återkommande har påtalats av kulturlivet, inklusive Scen & Film. Flera av dem togs upp även av den konstnärspolitiska utredningen redan 2018. Pandemin har tydliggjort problemen än mer, och krisen är inte över. Det finns mot den bakgrunden ett stort behov av insatser under en längre tid, flera av de problem som blottlagts är också systemfel som det är angeläget att åtgärda så fort som möjligt.

Utredningen drar slutsatsen att konstnärernas försörjning, och möjlighet att utveckla sitt konstnärskap, är en förutsättning för att uppnå de kulturpolitiska målen. I detta ingår att även konstnärer och andra verksamma inom kulturområdet måste kunna ta del av trygghetssystemen. Utredningen lyfter också fram att kulturens betydelse för människor och samhälle aldrig har varit så tydlig som under pandemin. Pandemin har belyst kulturens viktiga roll i samhället på global, nationell, regional och kommunal nivå. Likaså slår utredningen fast att ekonomiska ersättningar till upphovspersoner och medverkande är en förutsättning för ett utvecklat digitalt kulturutbud av det som visas på landets scener. Scen & Film delar utredningens slutsatser och menar att detta måste vara viktiga utgångspunkter för den framtida kulturpolitiken.

Scen & Film ser förslagen som stärker en långsiktig trygghet och finansiering för kulturlivets aktörer som särskilt prioriterade. I detta ingår såväl kortsiktiga som långsiktiga stöd till kulturlivets aktörer, förstärkta scenkonstallianser, bättre trygghetssystem och en lagstiftning inom upphovsrätten som med stöd av DSM-direktivet stärker kulturskaparnas ställning. Tillika behövs nya initiativ för att stärka den audiovisuella sektorn, att skyndsamt få på plats det produktionsincitament som beslutats samt förbättrad finansiering för filmen genom att ta vara på de möjligheter som AV-direktivet ger.

7.2.1 Återstartsstipendier

Scen & Film tillstyrker utredningens förslag att öka Konstnärsnämndens anslag för stipendier och bidrag, och delar uppfattningen att det kan bidra till att främja konstnärernas villkor under pandemin och motverka att konstnärer lämnar kultursektorn.

Scen & Film ser dock att behovet är större än det som föreslås av utredningen och förordar ökade resurser för detta ändamål. Under rådande omständigheter är det ytterst angeläget att stöden kommer ut snabbt. Det är också betydelsefullt att anslagen permanentas från 2024 vilket utredningen föreslår i ett senare förslag under 7.3.2.

Konstnärsnämndens stipendier och bidrag har under pandemin visat sig mycket betydelsefulla för att stärka konstnärernas ekonomi. Förbundet delar bilden att det kommer att ta tid för arbetsmarknaden inom kultursektorn att återhämta sig, och att både snabba och mer långsiktiga insatser är nödvändiga. Det gäller både för möjligheten till fördjupning och utveckling, men också för att konstnärer ska ha möjlighet att vara fortsatt yrkesverksamma. Stipendierna bör också i högre grad än idag vara pensionsgrundande och därmed bidra till ökad trygghet även på sikt.

7.2.2 Återstarts- och utvecklingsstöd för en starkare kultursektor

Scen & Film ställer sig bakom utredningens förslag att göra en satsning på återstart och delar uppfattningen att stöd behövs *både* för att säkra återstart *och* för att utveckla verksamheter vidare.

Nationellt återstarts- och utvecklingsstöd som tar sikte på det fria kulturlivet och dess möjligheter att ta vara på de erfarenheter som gjorts kring digitalisering. Förslaget är välkommet, men det är angeläget att säkra resurser framgent för att tillgodose robusta ersättningsmodeller som ger upphovspersoner och utövare rättmätiga inkomster.

Förbundet delar bilden att snedrekrytering till konstnärliga högskolor och anställningar är ett bekymmer för framtiden, men vill gärna framhålla att möjligheten till framtida försörjning är avgörande för att kunna åstadkomma permanenta förflyttningar på detta område.

Förstärkning för utveckling och återstart inom kultursamverkansmodellen är viktiga insatser för att säkra kulturlivets överlevnad. För att säkerställa ett fritt och vitalt kulturliv i hela landet behöver stödet till de regionala institutionerna stärkas permanent för att göra dem mindre sårbara och för att säkra goda och långsiktiga anställningsvillkor, vilket återkommer under förslag 7.3.3.

Utredningen bedömer även att det finns behov av offentliga insatser för filmsektorns återstart och för att främja utvecklingen av nya affärsmodeller. Här beskrivs bland annat de möjligheter som EU:s AV - direktiv ger för att kunna ställa krav på avgifter både på nationella och internationella aktörer som är verksamma på den egna marknaden.

Scen & Film ställer sig bakom förslaget att *stöd för återstart och utveckling inom filmsektorn* är viktigt för att stärka filmbranschen att återstarta efter pandemin, men ser det som djupt olyckligt att utredningen avstår från att lämna några konkreta förslag kring de möjligheter som AV-direktivet ger. Det finns i dagsläget genomarbetade förslag om hur Sverige skulle kunna följa andra länders tillämpning av direktivet för att stärka finansieringen av svensk film, och det är viktigt att omgående utreda hur det ska kunna genomföras även i Sverige. Det finns flera exempel att notera både i Frankrike, Tyskland, Spanien och Belgien som kan ge vägledning i arbetet. I Danmark har regeringen just presenterat ett förslag där

strömningstjänsterna ska betala del av sin omsättning i en avgift, och i både Finland och Norge utreds frågan. Det är hög tid att Sverige agerar i frågan.

7.2.3 Kulturcheckar som stimulansstöd

Scen & Film delar utredningens bild av att de delar av kultursektorn som är beroende av fysiska besök har lidit svårt under pandemin och att det kan finnas en ovisshet i vilken omfattning publiken kommer att återvända. Stimulansstöd kan därför vara motiverat i någon form. Förbundet noterar att flera arrangörer under senare år har höjt sina biljettpreiser väsentligt och att även detta kan utgöra ett hinder för många att återvända till scenerna.

Det är osäkert vilka metoder som ger bäst resultat för att skapa förutsättningar för fler att ta del av kulturutbudet. Många verksamheter arbetar aktivt med att nå nya publikgrupper, och kan med ytterligare resurser ha möjlighet att nå längre i arbetet än vad anonyma kulturcheckar kan ge. Risken finns att checkarna nyttjas av dem som redan är vana kulturkonsumenter och att de inte når ända fram till den nya publiken.

7.2.4 Stärk allianserna

Scen & Film ser mycket positivt på att utredningen har tagit ställning för att stärka allianserna på scenkonstområdet. Pandemin har med stor tydlighet visat på bristerna i trygghetssystemen och hur branschen hotats av kompetensflykt i väsentliga delar. Den tillfälliga förstärkning som föreslås kommer att ge allianserna möjlighet att både utveckla sina verksamheter och ge ökad trygghet för fler. Scen & Film ser dock att det finns stora behov av ökad trygghet även på lång sikt och förordar permanenta ökningar av stödet till allianserna. Förslaget ger också möjlighet att i mindre skala utvidga allianserna till fler yrkesgrupper. Det är av största vikt att utreda förutsättningarna för flera yrkesgrupper, till exempel regissörer och scenografer/kostymdesigners, att ta del av den trygghet som allianserna erbjuder. Det kan också vara ett tillfälle att se över regelverken så att de blir så träffsäkra som möjligt. För att möta olika gruppers verklighet, till exempelvis dansare och koreografer kan det finnas behov av att anpassa befintliga system. Även andra yrkesgrupper skulle med fördel kunna omfattas av den trygghetslösning som alliansmodellen erbjuder. Fortsatta analyser av alliansmodellen bör göras partsgemensamt med stöd av den kunskap och erfarenhet som idag finns inom kanslierna för de befintliga allianserna.

7.2.5 Stärk stödet till musikarrangörer

Scen & Film ser positivt på ett ökat stöd till musikarrangörer för att möjliggöra för arrangörerna att även kunna ta de ekonomiska risker det kan innebära att presentera mindre kända artister. Ett ökat stöd kan på så sätt öka mångfalden i utbudet och bidra positivt till återväxten inom området.

7.3.1 Stärk stödet till den fria kulturen

Utredningen ger också förslag på att stärka kultursektorns ekonomiska grundförutsättningar på lång sikt vilket är både bra och nödvändigt utifrån den analys och de bedömningar som presenteras. Här lyfter utredningen viktiga aspekter, som till exempel successiv urholkning av anslagen och konsekvenserna av utebliven pris- och löneomräkning av anslagen inom vissa delar av kultursektorn trots att huvuddelen av de medel som beviljas i kulturstöd i olika former tar sikte på arvoden och ersättningar.

Som del i förslaget föreslår utredningen att 50 miljoner tillförs fria aktörer inom scenkonst- och musikområdet. Det ökade stödet syftar till att stärka de ekonomiska förutsättningarna hos de aktörer som får stöd, och samtidigt skapa utrymme för förnyelse. Pandemin har med all tydlighet blottlagt de mycket osäkra arbetsförhållanden som rådet inom hela kulturlivet, och då särskilt inom den fria sektorn. Scen & Film delar utredningens bedömning att både dans- och cirkusområdet präglas av särskilt svaga infrastrukturer som behöver stärkas för att föreställningsverksamheten ska nå en publik. Men även andra delar av scenkonstområdet behöver bättre grundförutsättningar. I detta sammanhang vill Scen & Film gärna framhålla att även den fria sektorn är en del av arbetsmarknaden och bör ha möjligheter att erbjuda långsiktiga och goda villkor för de yrkesverksamma inom sektorn.

De snäva ramar som stödet till det fria kulturlivet ger gör det i vissa lägen omöjligt att erbjuda längre och tryggare anställningar för arbetstagarna. Pandemin har tydligt visat vilka konsekvenser det kan få. Det borde vara en självklarhet att även den fria sektorn tecknar kollektivavtal och erbjuder rimliga arbetsvillkor. Detta bör även ställas som villkor av de bidragsgivande myndigheterna som fördelar stöd till den fria scenkonsten på ett liknande sätt som idag görs inom de statliga filmstöden.

Scen & Film har under ett flertal år drivit kampanjen ”Upprop för den fria scenkonsten”, tillsammans med Teatercentrum och Danscentrum. Kampanjen har krävt en fördubbling av anslagen till den fria sektorn. Ett kraftigt ökat stöd till den fria sektorn är nödvändigt för att säkra långsiktighet för verksamheterna och ett kvalitativt utbud som når hela landet.

Vad gäller utredningens förslag till den fria sektorn inom bild- och formområdet avstår Scen & Film från att kommentera dessa närmare.

7.3.2 Stärk stödet till konstnärer

Scen & Film tillstyrker utredningens förslag att statens stipendier till konstnärer förstärks permanent. Pandemin har med stor tydlighet visat betydelsen av att Konstnärsnämndens stipendieverksamhet. Utredningen framhåller på ett välkommet sätt att konstnärerna utgör kärnan i både den offentligt finansierade kulturen och de kulturella näringarna. Flera konstnärsgrepp inom Scen & Films område kan genom stipendier ges möjlighet att utveckla sina konstnärskap, vilket är en förutsättning för ett dynamiskt och levande kulturliv.

7.3.3 Stärk kultursamverkansmodellen

Scen & Film tillstyrker utredningens förslag att den statliga finansieringen till kultursamverkansmodellen förstärks permanent med 100 miljoner kronor. Kultursamverkansmodellen och de offentligt finansierade institutionerna har under lång tid behövt förstärkt grundfinansiering vilket har synliggjorts ännu tydligare under pandemin. Förstärkningar behövs för de områden som fortfarande präglas av en svag infrastruktur, men även för nätet av länsteatrar och andra platser för scenkonst som vuxit fram under lång tid. Scenkonstinstitutionernas vardag präglas av otillräcklig grundfinansiering vilket leder till brist på långsiktighet och trygga anställningsvillkor. Trots att anslagen till kultursamverkansmodellen ingår i den statliga pris- och löneomräkningen räcker inte medlen för att täcka kostnaderna för arbetsmarknadens löneökningar.

7.3.4 Stärk förutsättningarna för civilsamhällets kulturaktörer

Utredningen föreslår även förstärkta stöd till civilsamhällets kulturaktörer. Scen & Film delar utredningens uppfattning att dessa aktörer har en stor betydelse för möjligheterna till ett

levande kulturliv i hela landet där särskilt de lokalhållande organisationerna är viktiga för förbundets medlemmar att möta en publik. Riksorganisationernas betydelse för att ge stöd till de lokala medlemsföreningarna är betydelsefull, inte minst gällande vad som krävs för att arrangera professionella föreställningar och konserter, men det är av avgörande betydelse att de även har resurser att betala rimliga ersättningar.

7.3.5 Långsiktiga stöd

Scen & Film tillstyrker utredningens förslag om långsiktiga stöd. Bristen på långsiktighet och kontinuitet är ett stort hinder för det fria kulturlivets möjlighet till hållbar planering av verksamheten vilket har en direkt påverkan på de yrkesverksamma inom fältet. Kulturlivets aktörer har under lång tid påtalat att det krävs bättre förutsättningar för långsiktighet även för den fria sektorn. Bristande långsiktighet är bland annat ett hinder för längre anställningar, vilket har visat sig väldigt tydligt under pandemin. Många yrkesverksamma har ställts utan arbete och inkomst då föreställningsverksamhet ställts in, ofta med kort varsel. I kombination med brister i trygghetssystemen får detta förödande konsekvenser både för enskilda individer och för kulturlivet i stort.

Scen & Film bedömer att en ökad långsiktighet är nödvändig även för de statliga och regionala institutionerna då scenkonstområdet har en lång planeringshorisont och därför behöver vetskap om framtida ekonomiska förutsättningar där så är möjligt.

7.4 Stärkt internationellt kulturutbyte och samverkan

Utredningens förslag om ett ökat stöd för internationellt kulturutbyte och samverkan välkomnas av Scen & Film. Möjligheten att växelvis kunna arbeta internationellt är en viktig och självklar del i arbetslivet för många av förbundets medlemmar. Ett aktivt internationellt kulturutbyte har stor betydelse för möjlighet till konstnärlig utveckling men innebär också en bredare arbetsmarknad. Den ökade globaliseringen kräver dock kunskap och harmonisering av trygghetssystemen för konstnärer och andra kulturskapare. I dag finns brister i både regelverk och kunskap om tillämpning hos ansvariga myndigheter. Precis som för övriga kulturpolitiska insatser krävs här en dialog och ett kunskapsutbyte med andra politikområden för att de insatser som görs ska få önskad effekt.

7.4.1 Medfinansiera projekt inom Kreativa Europa

Scen & Film välkomnar även förslaget om att avsätta medel för medfinansiering av svenska kulturaktörers medverkan i projekt inom Kreativa Europa. För många mindre aktörer är kravet på medfinansiering ett hinder att ansöka om dessa stöd. Utredningen har väl fångat den svårighet som finns för att avsätta resurser för en ansökan. Möjligheten att kunna få stöd för medfinansiering kommer att öka utsikten att fler tar vara på de resurser som finns inom Kreativa Europa.

7.5 Stärk trygghetssystemen

Pandemin har med stor tydlighet lyft fram bristerna i trygghetssystemen för kulturområdets aktörer. Svårigheterna som finns har varit kända under lång tid och är väl belagda i både utredningar och rapporter. Väsentliga delar av trygghetssystemen, som arbetslöshetsförsäkringen och sjukförsäkringen har utretts och är under beredning. En översyn av regelverket för sjukpenninggrundande inkomst för ökad trygghet och förutsebarhet är nyligen tillsatt. Utredningen har i uppdrag att titta på bland annat kombinatorernas

situation, samt analysera behovet av att utöka SGI-skyddet till exempel för mottagare av konstnärspolitiska stipendier. Allt detta är bra, men under pandemin har konsekvenserna av de brister som idag finns varit alarmerande.

Pandemin har nödvändiggjort dialoger mellan flera departement som på olika sätt påverkar kulturlivets aktörer. Flera förändringar är på gång, men resultaten låter vänta på sig då systemen är trögryrliga.

Inom ramen för arbetsmarknadspolitiken har flera tillfälliga lättnader gjorts för att till exempel göra det enklare att lägga sitt företag vilande. Detta är bra och bör permanentas framöver. Ett grundläggande problem i dagens arbetslöshetsförsäkring är företagarbegreppet, vilket under pandemin har fått långtgående konsekvenser. Det är olyckligt att den utredning som presenterades 2020 ("Ett nytt regelverk för arbetslöshetsförsäkringen" SOU 2020:37) inte gav tillräcklig uppmärksamhet i frågan. Det är därför väsentligt att de lärdomar som gjorts under pandemin tas med i arbetet med det förslag till ny arbetslöshetsförsäkring som nu är under beredning.

Inom kulturområdet kan det annars uppstå betydande problem som är mycket olyckliga, och ger konsekvenser på kulturpolitikens område. Under senare år har det skett en förskjutning mot egenföretagare bland kulturskapare vilket är olyckligt då trygghetssystemen är dåligt anpassade för denna grupp som har både oregelbundna och låga inkomster. I många fall har kulturskapare uppmuntrats att vara egenföretagare, trots att de i allt väsentligt arbetar som anställda. Att vara anställd ger betydligt bättre arbetsrättsligt skydd, men också tryggare villkor vad gäller till exempel pension och omställning. Detta har varit tydligt vid uppsägningar och konkurser under pandemin, men även tidigare. Många yrkesverksamma inom kulturområdet är också kombinatorer och arbetar växelvis som anställd och företagare. Nuvarande regelverk tar inte höjd för detta sätt att erhålla inkomst.

Särskilt drabbat av de haltande systemen är det fria kulturlivet som i sitt sätt att arbeta och bedriva verksamhet skiljer sig från andra delar av samhället och därför hamnar mellan stolarna. Inom scenkonstens område finns en tradition av att arbeta kollektivt och organisera sig som ideella föreningar. Då de offentliga stöden tillsammans med andra intäkter inte möjliggör för grupperna att tillsvidareanställa skådespelare och andra yrkesgrupper blir dessa individer emellanåt arbetslösa. Som medlem i en fri grupp som drivs som ideell förening riskerar du dock att betraktas som företagare inom ramen för arbetslöshetsförsäkringen, vilket ger avslag på ansökan om ersättning som följd. Detta riskerar att splittra kreativa konstnärskollektiv och viktiga konstnärskap går förlorade. Det kan omöjligt vara avsikten då det offentliga genom kulturmyndigheterna beviljar dessa grupper stöd och därmed anser dem viktiga för kulturlivet och samhället i stort.

Det fria dansområdet har successivt kommit att utvecklas på ett annat sätt än talteatern, och organiserar sig i lösare kollektiv som kan erhålla statsbidrag för enskilda produktioner. Även här kan regelverken skapa problem då koreografer kan anses vara företagare trots att det är kollektivet som står för ansökan och redovisning av statsbidraget.

Scen & Film har, med viss framgång, drivit processer i domstol och stridit för medlemmars rätt till arbetslöshetsförsäkring under perioder av arbetslöshet. Det kan vi bara göra för de som är medlemmar i förbundet, men problemet är större än så. Det kan inte vara tanken att systemen ska få de konsekvenser som idag blir resultatet.

Kulturpolitiken har bejakat kulturlivets sätt att arbeta och producera sig för att det bidrar till att uppnå de kulturpolitiska målen. De bidragsgivande myndigheterna har försökt följa utvecklingen och skapat bidragsordningar som ska tillåta olika sätt att organisera skapande. Att de som har att tillämpa regelverken i trygghetssystemen inte har kunskap om kulturlivets arbetsformer drabbar idag både enskilda individer och kollektiv hårt.

De förändringar som under senare år genomförts inom Arbetsförmedlingen bidrar också till svårigheter för kulturlivets aktörer. För ett flertal år sedan etablerades en särskild enhet inom Arbetsförmedlingen, AF Kultur Media, för att möta arbetssökande inom dessa områden då det stod klart att den delen av arbetsmarknaden skiljer sig åt från övrig arbetsmarknad på ett genomgripande sätt. AF Kultur Media har sedan framhållits som ett gott exempel på en struktur för att möta kulturlivets särskilda behov och liknande enheter har efterfrågats inom Försäkringskassan och Skatteverket. Under senare år har dock AF Kultur Medias verksamhet beskurits och påverkats till det sämre på grund av förändringar inom Arbetsförmedlingen i stort.

Förändringarna som genomförts inom Arbetsförmedlingen kan vara nödvändiga, i vissa delar är de även väl fungerande för kulturområdet, till exempel vad gäller den ökade digitaliseringen.

Scen & Film erfar dock att de nya sätt som införts för registrering av arbetssökande rimmar illa med kulturlivets villkor, och att kommunikationen mellan Arbetsförmedlingens enhet för granskning och kontroll och A-kassan fungerar dåligt. Arbetsförmedlingens syn på företagare bidrar inte heller till att stärka kulturlivets aktörer mellan arbete och uppdrag.

Sammantaget står det klart att de senaste årens utveckling av trygghetssystemen har utvecklats negativt för kulturlivets aktörer och pandemin har tydliggjort vilka olyckliga konsekvenser det kan få, samt att de direkt motverkar de målsättningar som eftersträvas inom ramen för den nationella kulturpolitiken. Det finns exempel, från till exempel Irland, där staten valt att göra extraordinära satsningar för konstnärer för att säkra kulturens överlevnad. Kan inte de ordinarie trygghetssystem i Sverige anpassas för att bättre tillgodose kulturskaparnas trygghet kan lärdom dras från innovativa satsningar likt dessa.

7. 5.1 Utred hur stipendier ska hanteras i trygghetssystemen

Scen & Film ser mycket positivt på att regeringen tillsatt en utredning som ska titta närmare på SGI och bättre trygghet för alla. Det är dock angeläget att det tas ett helhetsgrepp kring bedömningen av stipendier även i förhållande till arbetslöshetsförsäkringen.

7.5.2 Utveckla informationen om trygghetssystemen

Även detta förslag är beroende av den nya utredningens slutsatser och förslag. Men Scen & Film delar utredningens bedömning att det är viktigt att förbättra informationen till egenföretagare och följa upp de uppdrag som Försäkringskassan har rörande detta.

7.6.1 Digitalisera kulturarvet

Scen & Film instämmer i att det finns behov av att i högre grad tillgängliggöra kulturarvet genom ökad digitalisering. Det är dock kostsamt och kräver ytterligare resurser vilket utredningen också föreslår för samlingar inom arkiv, bibliotek och museer.

Utredningen utelämnar dock helt filmen ur sitt resonemang. Detta är både anmärkningsvärt och beklagligt då det finns stora behov av ytterligare satsningar på filmarvet, inte minst vad gäller digitalisering. Det är frågor som diskuterats inom branschrådet för filmarvet inom Filminstitutet. Inom branschrådet för filmarvet, och på andra håll, finns mycket kunskap att hämta kring behovet av ökade satsningar på digitalisering av filmarvet. Scen & Film ser det som nödvändigt att det förslag som presenteras gällande satsningar på ökad digitalisering även inkluderar filmområdet.

7.6.3 Analysera konsekvenser och behov kopplade till upphovsrättslagstiftning

En bättre och förstärkt upphovsrätt för upphovspersoner och utövande konstnärer är helt nödvändig för att ge yrkesverksamma kulturskapare rimliga möjligheter att kunna leva av sitt skapande, inte minst vid användningen av verk och prestationer i den digitala miljön. I utredningen görs bedömningen att DSM-direktivet är ett unikt tillfälle att åtgärda brister och korrigera intäktsströmmar samt stärka kulturskaparnas rättigheter.

Film och tv-drama har i mycket stor utsträckning flyttat ut på VOD-plattformarna, vilket utredningen delvis beskriver. Scen & Films erfarenhet är dock att utvecklingen går både snabbare och är mer genomgripande än vad utredningen redovisar vad gäller den audiovisuella sektorn. Det gör det nödvändigt att det förslag som regeringen presenterat gällande implementeringen av DSM-direktivet måste justeras i väsentliga delar för att säkerställa rätten till skälig ersättning för upphovspersoner och utövande konstnärer (se Scen & Films remissyttrande över Ju2021/03517).

Scen & Film ställer sig bakom förslaget att Konstnärsnämnden får i uppdrag att löpande bevaka och analysera vilka konsekvenser implementeringen av DSM-direktivet får för konstnärers möjlighet att verka i det digitala landskapet. Det förutsätter dock att Konstnärsnämnden för en nära och aktiv dialog med konstnärorganisationerna, fackförbund, och andra som sluter avtal kring upphovsrättsliga ersättningar så att myndigheten har god och uppdaterad kunskap i frågan.

7.6.4 Kompetenshöjande insatser om upphovsrätt

Scen & Film delar utredningens bedömning att det behövs mer kunskap om upphovsrätt och upphovsrättsliga ersättningar hos flera aktörer. DSM-direktivets implementering ökar behovet av kunskap. Scen & Film ser det som angeläget att de myndigheter som föreslås få uppdrag att göra kompetenshöjande insatser utför dem i nära samverkan med konstnärorganisationerna. Det är i Scen & Films mening högst väsentligt att myndigheterna i sin utåtriktade verksamhet hänvisar till de organisationer som arbetar med att ge stöd i upphovsrättsliga frågor inom kulturområdet då det är hos dem som konstnärerna kan få konkret rådgivning relaterat till avtal och ersättningar.

7.6.5 Stärk rådgivningen om upphovsrätt

Scen & Film ställer sig bakom utredningens förslag om att konstnärorganisationer och yrkesförbund ska kunna beviljas statliga medel i syfte att utvidga rådgivning och stöd gällande upphovsrätt till konstnärer. Det är emellertid svårt att förstå att beställarsidans branschorganisationer, som ofta är den starkare parten i dessa förhandlingar, tillskrivs samma behov.

Scen & Film delar bilden att partsgemensamt arbete och kunskapsuppbyggnad kan ge goda resultat, men ser att det kan vara svårare att uppnå i dessa frågor (till skillnad från till exempel arbetsmiljöområdet), då det i slutändan resulterar i förhandlingar där parterna har olika intressen.

7.6.6 Följ kulturlivets förutsättningar att producera och tillgängliggöra kultur digitalt

Scen & Film ställer sig positiv till utredningens förslag om att Kulturdepartementet håller sig informerad om utvecklingen av kulturinstitutioners och andra aktörers ekonomiska

förutsättningar att tillgängliggöra kultur digitalt, bland annat med hänsyn tagen till upphovsrättsliga kostnader.

Scen & Film ser gärna att kulturverksamheternas anslag förstärks för att möta eventuella kostnader för digitalisering. Att digitalisera föreställningsverksamhet ställer krav på hög kvalitet vilket är förknippat med en rad insatser. Kostnaderna för upphovsrättsliga ersättningar utgör sällan den avgörande kostnaden för en kvalitativ digitaliserad föreställning. Andra kostnader för teknik och personal kan vara betydande. Det är därför väsentligt att ökade anslag för digitalisering följs av villkor att medlen ska användas för upphovsrättsliga ersättningar så att medlen hamnar hos upphovspersoner och utövare.

7.7.1 Inför ett produktionsincitament för film och tv i Sverige

Utredningen föreslår införandet av ett produktionsincitament för film och tv i Sverige vilket riksdagen glädjande nog beslutat om. Riksdagsbeslutet innebär dock en satsning på 100 miljoner kronor medan utredningen föreslog 300 miljoner kronor. Scen & Film tillstyrker förslaget om 300 miljoner kronor men vill påminna om att beloppet härrör från en utredning från 2017 och att ett större belopp därför vore att föredra. En enad filmbransch har länge arbetat för införandet av produktionsincitament och utredningen redogör för de positiva effekter ett sådant stöd kan bidra med, både till filmbranschen och till samhället i stort.

Scen & Film förordar att en del av anslaget avsätts som finansiering för den av branschen nybildade Yrkesnämnden för film och tv som arbetar för kompetensförsörjningen inom området. Det finns goda exempel på hur det har genomförts, till exempel i Storbritannien, för att säkra att det finns en stabil organisation som kontinuerligt arbetar för att validera kompetens och säkerställa att rätt kompetens finns på plats för de inspelningar som genomförs med stöd av produktionsincitamenten.

7.7.2 Fördela exportstöd

Scen & Films medlemmar verkar på en internationell arbetsmarknad där internationellt utbyte och samarbete är av stor betydelse. En stor del av detta arbete är konstnärsdrivet, men för vissa marknader finns ett behov av ett väl fungerande mellanled. Visar uppföljningen av tidigare pilotprojekt på goda resultat ser förbundet inget hinder för att ett sådant stöd fortsatt finns tillgängligt.

7.7.3 Utveckla och samordna politiken för kulturella och kreativa näringar

Utredningen föreslår att regeringen etablerar ett kontor för kulturella och kreativa näringar (KKN) på Regeringskansliet. I kontorets uppdrag ingår flera delar som omfattar såväl strategiskt arbete samt samordnande och stödjande insatser i frågor om KKN. Scen & Film delar bilden att det finns behov av ökad samverkan och lärande om KKN-frågor mellan olika politikområden. Flera delar inom KKN har också möjlighet att bidra till en kraftfull återstart av kulturlivet efter pandemin, till exempel inspelning av tv-drama vilket sysselsätter såväl konstnärlig som teknisk och administrativ personal och bidrar till regional tillväxt. Regeringen har tillsatt en snabbutredning som ska presentera en strategi för området redan under våren.

En punkt som utredningen lyfter fram och som Scen & Film ser som särskilt väsentlig, gäller betydelsen av att lyfta in konstnärer och kulturverksamheter i tidiga skeden av innovationsprocesser där digitala tjänster utvecklas. Här är det inte minst viktigt att

inkludera kulturskaparnas avtalsparter för att bevaka framtida modeller för ersättningar till upphovspersoner och utövare.

7.7.4 Utveckla statistik och analys

Scen & Film ställer sig positiva till utredningens förslag om att Tillväxtverket och Myndigheten för Kulturanalys ges i uppdrag att samverka kring att utveckla statistik och analys för KKN. Uppdragen ska genomföras tillsammans med bland annat kulturmyndigheterna och branschföreträdare. Scen & Film vill betona vikten av att myndigheterna har ett nära samarbete med kulturlivets aktörer så att de analyser som genomförs är förankrade i verkligheten.

Det uppdrag som Myndigheten för kulturanalys fick gällande filmområdet för en tid sedan kan förhoppningsvis bidra till analysen, och Scen & Film vill påminna om vikten av att statistik även utvecklas för scenkonstområdet. Pandemin har tydliggjort att det finns mycket bristande sifferunderlag för sektorn och att kunskapsnivån om scenkonstområdets ekonomi och produktionsprocesser är bristande bland många beslutsfattare.

7.7.5 Förbättra tillgång till innovationsstöd

Scen & Film tillstyrker utredningens förslag att utreda hur innovation som skapas inom KKN i högre grad kan erhålla stöd inom ramen för Vinnovas uppdrag. Innovativa projekt inom kulturområdet har ofta svårt att få stöd inom Vinnovas utlysningar trots att de arbetar med det som står i centrum för myndighetens uppdrag. Viktiga utvecklingsinsatser kring metod, tjänster och nya verktyg har i dag svårt att få fäste i Vinnovas bidragsgivning även i de fall de ligger i linje med myndighetens uppdrag.

7.8.1 Förbättra kulturskolornas möjligheter till långsiktigt utvecklingsarbete

Utredningen föreslår att utvecklingsbidragen om 200 miljoner kronor till kommunal kulturskoleverksamhet permanentas. Kulturskolan ger många barn möjlighet att möta konst och kultur och Scen & Film ställer sig bakom utredningens förslag. Kulturskolan kan även på ett betydande sätt bidra till att barn och unga upptäcker att konst och kultur kan vara ett framtida yrke, och på så sätt bidra till att minska snedrekryteringen inom kulturområdet.

7.8.2 Utred behov av ytterligare insatser för kulturskolan

Utredningen föreslår att regeringen tillsätter en utredning med uppdraget att analysera om det behövs ytterligare insatser för att främja en jämlik tillgång till kulturskoleverksamhet. En jämlik tillgång till konst och kultur är en grundpelare i kulturpolitiken och behövs ytterligare analyser för att utreda om kulturskolans insatser når fram ställer sig Scen & Film bakom en sådan.

7.8.3 Främja förutsättningarna för kultur i skolan

Scen & Film delar utredningens bild att det inom kulturområdet finns en utbredd uppfattning att kulturverksamhet i skolan är viktig. Att stärka kunskapen om och förståelsen för vilken resurs kulturlivet utgör för skolan är centralt och förbundet ser därför positivt på att Skolverket få i uppdrag att främja samarbete mellan skolväsendet och kulturaktörer. Ett

möte med kulturlivets aktörer inom ramen för skolan kan även på sikt bidra till att minska snedrekryteringen i kulturlivet.

7.9. Bredda deltagandet och minska snedrekryteringen i kulturlivet.

Utredningen framhåller i sin analys att det finns behov av att bredda deltagandet i kulturlivet och minska snedrekryteringen till konstnärliga högskolor, konstnärsyrken och andra yrken inom kultursektorn. Scen & Film delar i många delar utredningens analys och ser ojämlikheten och snedrekryteringen som ett grundläggande problem för kulturlivets utveckling, fortsatta kvalitet och relevans i samhället.

Scen & Films uppfattning är att ett av de grundläggande problemen till snedrekryteringen är den bristande sociala tryggheten och svårigheterna att på ett långsiktigt och hållbart sätt försörja sig inom kulturområdet. De oregelbundna och låga inkomsterna är ett direkt hinder för personer med svagare socioekonomisk bakgrund att överväga ett konstnärligt yrkesval. Ojämlika förutsättningar skapar en obalans i möjligheten att välja ett yrkesliv inom kulturområdet. Insatser för att förstärka den sociala och ekonomiska tryggheten är mot den bakgrunden en grundläggande insats för att åstadkomma ett mer jämlikt kulturliv.

7.9.1 Analysera orsaker till ojämlikt deltagande

Scen & Film ser positivt på utredningens förslag att Myndigheten för kulturanalys får i uppdrag att analysera och kartlägga hinder för jämlikt deltagande i kulturlivet.

7.9 2 Praktiskt lärande för breddat deltagande och mot snedrekrytering

Utredningen föreslår att Kulturrådet får i uppdrag att organisera och genomföra arbetsseminarier i syfte att främja arbetet med breddat deltagande och motverka snedrekryteringen. Scen & Film delar utredningens bild att erfarenhetsutbyte är en bra modell för att dela kunskap om fungerande metoder och kan ge inspiration och lärande.

Det är dock väsentligt att kulturlivets organisationer och fackförbund bjuds in att delta i arbetet. Scen & Film organiserar yrkesverksamma inom ett flertal yrken och har erfarenheter som borde vara av intresse. Någon dialog i det uppdrag som Kulturrådet har som nav för erfarenhetsutbyte gällande breddat professionellt deltagande i kultursektorn har dock inte förevarit. Ett utökat uppdrag till Kulturrådet behöver därför vara tydligt formulerat och innefatta samverkan med organisationer för yrkesverksamma inom området.

7.10 Utveckla kulturpolitikens inriktning

Återstartsutredningen har genom sitt arbete synliggjort ett flertal brister i kulturpolitikens möjligheter att nå uppställda mål. Utredningen har i sin analys visat på svagheter som sträcker sig även utanför kulturpolitikens område. Detta är en viktig lärdom och ett betydande resultat av utredningens arbete. Det är väsentligt att den framtida kulturpolitiken har en närmare kontakt med övriga politikområden och att det görs en bredare konsekvensanalys av de kulturpolitiska insatser som görs. Scen & Film har tidigare i sitt yttrande lyft fram hur viktiga kulturpolitiska insatser hindras av bristande insyn och förståelse från andra politikområden beträffande kulturlivets arbetssätt och organisering. Det är avgörande för en kraftfull återstart att den framtida kulturpolitiken i högre grad får fäste även inom andra politikområden.

7.10.1 Färdplan för den svenska filmpolitiken

Scen & Film tillstyrker att regeringen tar fram en färdplan för filmpolitiken. Förbundet delar bilden att det skett en snabb utveckling sedan den statliga filmpolitiken infördes och det finns skäl att säkerställa att filmpolitikens utformning och finansiering är utformade efter dagens audiovisuella landskap. I arbetet med en sådan färdplan är det högst väsentligt att både upphovspersoner, utövare och andra filmarbetare samt avtalstecknande parter för dessa grupper finns starkt representerade.

I detta sammanhang kan återigen påminnas om betydelsen av att den svenska implementeringen av DSM-direktivet åtgärdar brister och korrigerar intäcksströmmar för att stärka kulturskapare ställning och ge stöd för upphovspersoner och utövares rätt till ersättning.

Utredningen lyfter även fram att regeringen bör överväga huruvida länken mellan medel för konsumtion av film och medel för produktion av film bör återupptas och hänvisar i detta sammanhang till de möjligheter som AV-direktivet ger. Scen & Film vill i detta sammanhang återigen peka på den möjlighet att stärka filmens finansiering som detta kan ge med hänvisning till goda exempel från länder som bland annat Frankrike, Tyskland, Spanien och Belgien samt det förslag som nu finns presenterat i Danmark.

Scen & Film ser det som angeläget att Sverige även i detta sammanhang tar ställning för kulturskaparna genom att ta vara på möjligheten att stärka finansiering för filmen och därigenom ge förutsättningar både för bättre villkor för filmskapare och andra yrkesgrupper som arbetar med filmproduktion i olika funktioner.

7.10.2 Utred hur kultursamverkansmodellen kan utvecklas

Scen & Film har inget att invända mot att det tillsätts en utredning om hur kultursamverkansmodellen kan utvecklas. Det är dock väsentligt att utredningen på lämpligt sätt för en dialog med kulturlivets aktörer och lägger sig vinn om att få en bild av hur modellen fungerat för de yrkesverksamma inom kulturlivet. Då kulturlivet är mångfacetterat och rymmer flera konstområden som verkar under mycket olika omständigheter är det viktigt att många röster får plats inom ramen för de dialoger som förs. Kulturlivets aktörer kan rymma såväl tillsvidareanställda konstnärer som enskilda företagare verksamma inom det offentligt finansierade kulturlivet eller inom de kreativa näringarna.

7.10.4 Utred förutsättningarna för en kulturstiftelse

Scen & Film biträder förslaget att utreda förutsättningarna för en kulturstiftelse där statliga och privata medel matchas. Pandemin har med all tydlighet visat på kulturlivets sårbarhet och behov av långsiktig och stabil finansiering. Utredningen har identifierat att kulturstiftelser i andra länder har betydelse för kulturlivets finansiering i positiv bemärkelse. Scen & Film ställer sig därför positiva till att frågan utreds närmare då flera källor till finansiering kan bidra till utveckling och mångfald inom kulturlivet. Det är dock väsentligt att de statliga insatserna för permanenta och långsiktiga stöd inte påverkas negativt av nya initiativ.

Avslutning

Utredningen presenterar en lång rad förslag till åtgärder för att komma till rätta med en del av de problem som präglar kulturlivets vardag och som under coronapandemin särskilt har drabbat de yrkesverksamma inom sektorn. Det är viktigt att utredningens slutsatser och förslag skyndsamt tas om hand. Det är bråttom att genomföra flera av de förslag som presenteras, samtidigt är det av största vikt att regeringen inser att återstarten kommer att ta tid och att extra resurser kommer att behövas under ett flertal år framöver. Kulturlivets sårbarhet, parad med dess betydelse för samhället, har med all tydlighet visat sig under coronapandemin och det är en viktig lärdom att ta med sig.

Simon Norrthon
Förbundsordförande

/Mika Romanus
Förbundsdirektör